

No nodokļiem līdz personas datu aizsardzībai – normatīvā regulējuma aktualitātes 2018. gadā

Jauns transfertcenu regulējums, reversā PVN paisumi un bēgumi, solidaritātes nodokļa liktenis, patieso labuma guvēju atklāšanas un personu datu aizsardzības normatīvo aktu likloči – tie ir tikai daži no tematiem, kurus 25. janvārī masu medijiem prezentēja zvērinātu advokātu biroja *Sorainen* vadošie speciālisti. Šajā apskatā *Sorainen* ekspertu paustās svarīgākās atziņas par galvenajām aktualitātēm un tuvākās nākotnes prognozēm nodokļu, finanšu, būvniecības, konkurences un komerciesību jomā.

Atbildības mehānisma sakārtošana vai ceļš uz bezatbildīgu būvniecību?

Sorainen partnere **Lelde Laviņa** iepazīstināja ar jaunākajām iecerēm Būvniecības likumā, ar kurām plānots pārnest atbildību pret trešajām personām no būvniekiem uz pasūtītājiem. Tas faktiski nozīmē, virzību prom no līdz šim it kā uzņemta kursa uz nozares pašsakaršanos, norādīja L. Laviņa. «Ar jaunajiem grozījumiem viss līdzsvars ir izjaukts un būvniecības nozares pašsakaršanos mērķis — dzēsts. Likumprojektā ir pateikts, ka pret trešajām personām būvniecības laikā atbildīgs ir tikai un vienīgi pasūtītājs. Jā, pasūtītājam būs tiesības vēlāk vērsties pret būvnieku, tomēr primārā atbildība ir pasūtītājam. Tas nozīmē, ka arī tad, ja jūs būvēsit privātmāju un būvniecības laikā kaut kas atgadāsies, piemēram, siena izgāzīsies kaimiņu īpašu-

Lelde Laviņa: «Ar jaunajiem grozījumiem viss līdzsvars ir izjaukts un būvniecības nozares pašsakaršanos mērķis – dzēsts.»

mam, atbildīgs būsīt jūs kā pasūtītājs, nevis būvnieks vai arhitekts,» brīdina L. Laviņa. Viņa uzskata, ka šādu likuma izmaiņu pieņemšanas gadījumā būvniekiem vairs nebūs nekādas motivācijas norādīt uz kļūdām pasūtītāja nereti steigā sagatavotajos Eiropas Savienības fondu finansētajos būvprojektos, bet pašiem pasūtītājiem (īpaši — valsts un pašvaldību gadījumā) parasti nav tādu resursu, lai izkontrolētu visus būvprojektus. «Pret trešajām personām, kuras nav iesaistītas būvniecības procesā, būtu jānosaka viena atbildīgā persona, kurai, manuprāt, jābūt būvniekam. Ja šo atbildību noteiks pasūtītājam, tad pasūtītāji būs viendienas kompānijas, kas būs radītas tikai konkrētām būv-

niecības projektam un no kurām vēlāk neko nevarēs piedzīt. Tāpēc, manuprāt, šādu likuma grozījumu pieņemšana novestu nevis pie atbildības, bet pie bezatbildības,» uzskata L. Laviņa.

Būvnieku pārstāvji iecerētos grozījumus iepriekš skaidrojuši atšķirīgi. Tie esot nepieciešami tikai cietušo trešo personu interesēm — šāds mehānisms ļaūšot nodrošināt skaidru atbildības ķēdi, kurā cietušais vērsas pie pasūtītāja, bet pasūtītājs — pie būvnieka. Būvnieku darbā jaunās normas vispār neko nemainīsot, jo tāpat kā līdz šim, arī turpmāk pasūtītāji līgumos varēsot iekļaut punktus, kas paredz, ka par nodarītajiem zaudējumiem trešajām personām atbild vainīgais (būvnieks vai

projektētājs) un vērsties pret to regresa kārtībā. «Būvniekiem nekā nemainīsies, līgumi būs tie paši, kas tagad — ja sabojā kaimiņa īpašumu, par to maksā. Cietušajam nav jāmeģina saprast, kurš par ko atbild, principā par kaitējumu ir jāsamaksā pasūtītājiem. Būvnieks procesa laikā arī var mainīties, tāpēc pasūtītājam jābūt kā vienas pieturas aģentūrai, pie kuras vērsties cietušajam,» pērnā gada novembrī iecerētos grozījumus Būvniecības likumā komentēja Latvijas Būvuzņēmēju partnerības vadītāja Baiba Fromane.

25. maijs tuvojas

Sorainen partneris **Agris Repšs** informēja par vienu no šāgada svarīgākajām normatīvā regulējuma aktualitātēm uzņēmējiem — Eiropas Savienības Vispārīgās datu aizsardzības regulas spēkā stāšanās 25. maijā. Par datu aizsardzības regulu būtu jādomā ne tikai iespējamo sodu kontekstā, bet plašāk, uzskata A. Repšs. Informācijas laikmetā, kad dati ir «jaunais zelts», esot vērojams arvien straujāks ar datu zādzībām saistīto noziegumu skaita pieaugums, viņš brīdina. «Jautājums ir nevis — vai, bet drīzāk — kad kāds no uzņēmumiem vai iestādēm kļūs par kārtējā kibernozieguma upuri,» sacīja A. Repšs. Noziedzniekus īpaši interesējo universitātes, pētījumu centri, advokātu biroji, finanšu iestādes un citas vietas, kur tiek glabāts intelektuālais īpašums. Regula esot Eiropas Savienības atbilde informācijas laikmetam, tās mērķis ir pasargāt cilvēku privātumu, bet iestāžu un uzņēmumu uzdevums ir to nodrošināt praksē. «Uz regulu jāraugās ne vien kā uz pienākumu, bet arī kā iespēju sakārtot savu datu saimniecību. Ir jāatmet ilūzija, ka to var izdarīt saviem spēkiem. Ir nepieciešams neatkarīgs, no malas pieaicināts audits, kurā pārbauda gan juridisko dokumentāciju, gan informācijas

Foto: Ikaris Kubliņš

Agris Repšs: «Jautājums ir nevis – vai, bet – kad kāds no uzņēmumiem vai iestādēm kļūs par kārtējā kibernozieguma upuri.»

tehnoloģiju sistēmas. Bez IT speciālistu piesaistīšanas sagatavoties regulai nav iespējams!» uzsvēra A. Repšs. Turklāt ar 25. maiju nekā nebeigsies, turpmāk uzņēmumiem būs jā rūpējas par datu uzturēšanu labā stāvoklī nepārtraukti. «Tas nozīmē, ka jāveic regulāras darbinieku apmācības. Ideāli, ja uzņēmumā ir atbildīgā persona, kas pārbaudīs, vai jaunu produktu izstrāde, jaunu tehnoloģiju ieviešana uzņēmumā neprasa jaunus datu aizsardzības pasākumus,» iesaka A. Repšs. Biedējoši esot tas, ka puse iestāžu nav gatavas regulas ieviešanai, un, visticamāk, arī liela daļa uzņēmumu tam nav gatavi. A. Repšs atgādina, ka regula ļaus privātpersonām uzzināt daudz plašāku informāciju par saviem datiem, kā arī piešķir tiesības «tikt aizmirstiem» (pieprasīt savu

Patiesos labuma guvējus varēs redzēt ikviens

Sorainen partnere **Eva Berlaus** pastāstīja, ka pagājušajā gadā diezgan klusi un nemanāmi tikuši pieņemti būtiski grozījumi Komerclikumā, kas attiecas uz akciju sabiedrībām. Likumā ieviests jauns jēdziens «personāla akciju opcijas», kas nozīmē tiesības kompānijas darbiniekiem, valdes vai padomes locekļiem nākotnē iegūt uzņēmuma akcijas. Šīs tiesības var piešķirt par maksu vai bez maksas, bet šādi iegūstamo akciju nominālvērtību kopsumma nedrīkst pārsniegt desmit procentus no uzņēmuma pamatkapitāla (kāds tas ir personāla opciju piešķiršanas brīdī). Akciju opcijas kā instruments darbinieku, valdes un padomes locek-

Eva Berlaus: «Uzņēmumam ir pienākums iesniegt informāciju par patiesajiem labuma guvējiem Uzņēmumu registram, un šī informācija no 1. aprīļa būs publiski pieejama visai sabiedrībai.»

ļu motivācijai pasaulē tiekot izmantots jau sen. Arī Latvijas uzņēmumiem jau iepriekš bijusi šāda interese, taču līdz šim likumā tam nebija skaidra juridiska regulējuma. Tagad, pēc grozījumu pieņemšanas, esot vērojama arvien lielāka interese par akciju opciju piešķiršanu. Tiesa gan, akciju sabiedrības Latvijā ir mazāk par desmit procentiem no visiem uzņēmumiem, tāpēc būtu svarīgi līdzīgu regulējumu ieviest arī attiecībā uz sabiedrībām ar ierobežotu atbildību, uzsvēra E. Berlaus.

Tāpat Komerclikumā paplašināts arī regulējums attiecībā uz personāla akcijām. «Iepriekš personāla akcijas varēja piešķirt tikai konkrētā uzņēmuma darbiniekiem un valdes locekļiem,

datu dzēšanu no uzņēmuma datubāzes, atteikties to pildīt varēs tikai tad, ja datu turētājam ir īpašs leģitīmais mērķis to uzglabāšanai, tāpat regula uzliek pienākumu IT sistēmu izstrādātājiem veidot ērtas, lietotājam draudzīgas saskarnes no privātuma aizsardzības viedokļa, uzdotot skaidrus un nepārprotamus jautājumus, piemēram, «Vai es piekritu, ka mani dati tiek apstrādāti? Vai es piekritu, ka maniem datiem varēs piekļūt cita lietotne?».

NODOKĻI

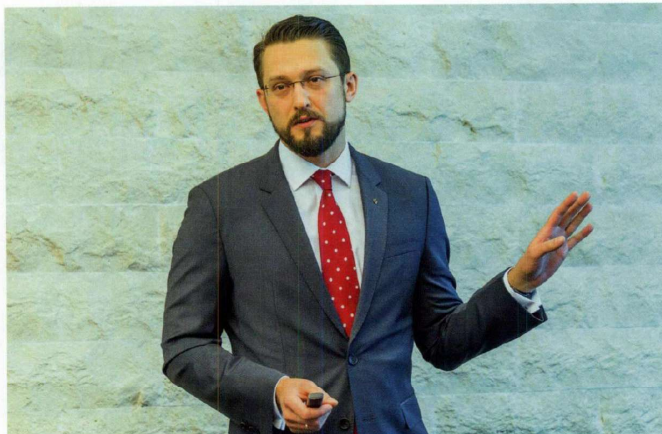
17

Nr. 4 (424) 2018. gada 15. februāris

tagad tās var piešķirt arī vienā koncernā ietilpstošiem darbiniekiem, kā arī padomes locekļiem. Iepriekš bija noteikts, ka personāla akcijas var piešķirt tikai bez maksas, tagad ir paredzēta iespēja tās piešķirt arī par maksu. Turklāt personāla akciju piešķiršana ir padarīta daudz elastīgāka — tagad uzņēmums var piešķirt dažādu kategoriju personāla akcijas. Piemēram, kādai darbinieku grupai var piešķirt personāla akcijas bez balsstiesībām, citai darbinieku grupai (piemēram, vadošajiem darbiniekiem) var piešķirt augstākas kategorijas personāla akcijas — ar balsstiesībām vai ar lielāku nominālvērtību, kas nozīmētu tiesības uz lielākām dividendēm. Jau atkal jānorāda, ka tieši tāds pats regulējums būtu ļoti, ļoti nepieciešams arī attiecībā uz sabiedrībām ar ierobežotu atbildību,» skaidroja E. Berlaus. Tiesa gan, tik vienkārši to neļaujot realizēt bažas par to, kādas sekas tas var atstāt uz nodokļu ieņēmumiem valsts budžetā.

Citas svarīgas normatīvā regulējuma izmaiņas, kas pagājušā gada nogalē nodokļu reformas juridisko aktu jūkli daudziem esot paslīdējušas garām, ir grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā, kas regulē informācijas sniegšanu par patiesajiem labuma guvējiem. «Kas ir noticis? Līdz šiem grozījumiem bija viens pants Komerclikumā, kas kapitālsabiedrību un personālsabiedrību patiesajiem labuma guvējiem paredzēja pašiem pienākumu paziņot komercsabiedrībām par savu esamību, un komercsabiedrībām bija pienākums nodot šo informāciju Uzņēmumu reģistram. Par šā pienākuma neizpildīšanu nebija paredzēti nekādi sodi, un, lai gan man nav precīzas statistikas, es, raugoties no prakses, pieļauju, ka to izpildīja varbūt tikai viens procents no visiem. Turklāt šī iesniegtā informācija bija pieejama tikai prokuratūrai, tiesai un līdzīga tipa iestādēm. Tagad ir, pirmkārt, paplašināts personu loks, kurām ir pienākums atklāt patiesos labuma guvējus. Tās vairs ir ne tikai kapitālsabiedrības un personālsabiedrības, bet arī visas biedrības, reliģiskās organizācijas, politiskās partijas, zemnieku saimniecības un citi. Otrkārt, tagad uzņēmumu valdēm ir noteikts jauns pienākums pieprasīt informāciju no īpašniekiem par patiesajiem labuma guvējiem. Tas potenciāli nozīmē arī valdes atbildību. Bet pats svarīgākais ir tas, ka uzņēmumam ir pienākums iesniegt informāciju par patiesajiem labuma guvējiem Uzņēmumu reģistram un šī informācija no 1. aprīļa būs publiski pieejama visai sabiedrībai. Tiesa gan, par samaksu, kuras apmērs vēl nav zināms, taču gan jau tā būs minimāla,» informēja E. Berlaus. Eiropas

**Rūdolfs Enģelis:
«Vairāk būtu jākoncentrējas uz pašu blokķēdes tehnoloģiju, kas ir kriptovalūtu pamatā, – tā gan ir daudzsološa, tur potenciāls vēl arvien ir līdz galam neapzināts.»**

Savienības direktīva šādu publiskošanas pakāpi neprasot — tā nosakot tikai to, lai informācija par patiesajiem labuma guvējiem būtu pieejama īpašajām institūcijām un tiem likuma subjektiem, kuriem ir pienākums veikt klienta izpēti un identifikāciju, kā arī citām personām gadījumā, ja tām ir leģitīms mērķis šīs informācijas iegūšanai. Par ziņu nesniegšanu pagaidām gan ir paredzēts tikai administratīvais sods (izņēmums ir likuma subjekti, kuriem uzlikts pienākums identificēt klientus, ziņot par aizdomīgiem darījumiem utt.). E. Berlaus prognozē, ka 1. aprīlī lielākā daļa uzņēmumu vēl nebūs iesnieguši informāciju par patiesajiem labuma guvējiem, process būs lēns. Turklāt pastāv vēl vairākas neskaidrības, piemēram, kā iespējams noskaidrot patiesos labuma guvējus biedrībās vai reliģiskajās organizācijās, kur parasti visiem biedriem ir vienādas tiesības?

Naudas sodi mazāki nekļūs

Konkurences tiesību jomā pagājušais gads bijis zīmīgs ar diezgan strauju kopējo naudas sodu pieaugumu, informēja Sorainen partneris Rūdolfs Enģelis. Taču šī tendence nav Latvijai unikāla — līdzīga dinamika esot vērojama arī visā Eiropas Savienībā, tikai tur sodi mērāmi ne vairs miljonos, bet pat miljardos eiro. Latvijā bargu naudas sodu noteikšanu ne vien konkurences, bet arī citu pārkāpumu jomā varētu vēl vairāk veicināt pagājušā gada nogalē pieņemtais Satversmes tiesas spriedums, kas atzina par atbilstošām Satversmei Latvijas iestāžu pilnvaras uz ekskluzīvu kompetenci naudas sodu apmēra noteikšanā, prognozē R. Enģelis. Līdz ar to komersantiem vēl nopietnāk nekā līdz šim ir jādomā gan par darbības atbilstību, gan par taktiku, nonākot iestāžu izmeklēšanas interešu lokā.

Runājot par tendencēm banku un finanšu tirgus jomā, R. Enģelis norādīja, ka Latvija, izrādās, nav adaptējusi normatīvajā regulējumā divas Eiropas Savienības regulas (regula maksājumu pakalpojumu jomā un regula vērtspapīru jomā), kurām jau bija jābūt ieviestām. Tomēr abas regulas būs jāievieš, tāpēc bankas sagaida jauni izaicinājumi. Savukārt Finanšu un kapitāla tirgus komisija jau paziņojusi, ka turpmāk vairs tik ļoti nekoncentrēsies uz noziedzīgi iegūtu līdzekļu apkaršanu, tā vietā lielāku akcentu liekot uz banku un citu finanšu iestāžu kapitāla kvalitātes kontroli. «Acimredzot viņi tur saskata kādas problēmas — ja ne visā nozarē, tad vismaz pie atsevišķiem nozares spēlētājiem,» secina R. Enģelis. «Ja FKTK sāks ļoti konservatīvi skatīties uz kapitāla kvalitāti, tas var sākt traucēt bankām kredītēt tirgu. Ja uzraugs izvērta pārāk stingras prasības kapitāla kvalitātei, tad bankām būs mazāk kapitāla, no kā audzēt kredītēšanas apjomus tautsaimniecībā, kas savukārt no valsts puses ir viens no lielajiem uzstādījumiem nākamajiem trim gadiem finanšu sektorā,» picbilda R. Enģelis. Savukārt

kriptoalūtu jomā esot redzamas tendences, kas liecina, ka «ballīte sāk noplakt». «Varbūt kāda nišas loma tirgū saglabāsies, bet kriptoalūtas par meistarību īsti nekļūs. Vairāk būtu jākoncentrējas uz pašu blokķēdes tehnoloģiju, kas ir kriptoalūtu pamatā, — tā gan ir daudzsoļoša, tur potenciāls vēl arvien ir līdz galam nepazināts,» uzskata R. Enģelis.

Nodokļu jomas uzmanības fokusā – transfertcenas un reversais PVN

Jānis Taukačs uzskaitīja vairākas aktuālas tendences nodokļu jomā, kas šogad var būtiski ietekmēt nodokļu maksātājus.

Pirmkārt, pagājušā gada beigās pieņemtais Satversmes tiesas spriedums nozīmējot, ka solidaritātes nodokli gaida neizbēgamas pārmaiņas. «Manas slēptās cerības un prognozes ir, ka šo likumu atceļ pilnībā,» sacīja J. Taukačs.

Otrkārt, joprojām turpinoties problēmas ar Valsts ieņēmumu dienesta nodokļu auditiem. Piemēram, tie mēdz būt nesamērīgi ilgi. «Man ir klients, kuram audits ilgst jau divus gadus — tas pēc būtības pilnībā paralizē biznesu,» atklāja J. Taukačs. Viņš izteica cerību, ka šogad auditu jomā tiks ieviestas būtiskas pārmaiņas, kuras solījusi VID ģenerāldirektore Ilze Cīrule. «Ceru, ka mainīsies arī izpratne par to, kas ir labs audita rezultāts, un pie mums, līdzīgi kā rietumvalstīs, uzrēķins tiks uzskatīts par sliktu audita rezultātu, kurš piemērojams tikai galējā situācijā — ja nodokļu maksātājs arī pēc konsultācijas saņemšanas turpina rīkoties ļaunprātīgi,» uzsvera J. Taukačs. Vēl viena aizvien nenovērsta problēma esot piekļuves ierobežošana audita lietas materiāliem, kas liedz pilnvērtīgi aizstāvēt nodokļu maksātāja tiesības.

Tāpat šogad Latvijai un citām ES dalībvalstīm būs jāievieš jauna ES direktīva — tā sauktā pretizvairšanās direktīva, kas paredz virkni pasākumu, lai vēl vairāk ierobežotu uzņēmumu iespējas

**Jānis Taukačs:
«Esmu pārliecināts,
ka abas jomas
būs jāņem ārā no
reversā PVN darījumu
saraksta. Protams,
kamēr tas nav noticis,
nodokļu maksātājs
var rīkoties saskaņā
ar likumu.»**

izvairīties no nodokļu nomaksas, veicot nelikumīgu starptautisko plānošanu.

Tomēr pats «karstākais» temats šobrīd esot reversā PVN ieviešana divās jomās — sadzīves elektronikas un būvniecības izstrādājumu tirdzniecībā, kur Eiropas Komisija Latvijai to aizliegusi. Līdz ar to patlaban pastāv duāla situācija — lai gan reversā PVN maksāšanas kārtība šajās jomās ierakstīta likumā, būtībā tas esot prettiesiski. «Tas ir pretrunā PVN direktīvai, jo Eiropas Komisijas atļauja bija jāsaņem pirms šādas kārtības ieviešanas,» skaidroja J. Taukačs. Finanšu ministrijas plāni pārliecināt Eiropas Komisiju par reversā PVN nepieciešamību abās jomās esot «tukšs numurs». «Esmu pārliecināts, ka abas jomas būs jāņem ārā no reversā PVN darījumu saraksta. Protams, kamēr tas nav noticis, nodokļu maksātājs var rīkoties saskaņā ar likumu.»

Par vienu no būtiskākajām šāgada tendencēm J. Taukačs nosauca to, ka Latvijas nodokļu rezidence atkal kļūst populāra ārvalstnieku (īpaši — bijušās

NVS iemītnieku) vidū. Jau esot vērojama gan fizisku, gan juridisku personu interese no Krievijas, Ukrainas, Baltkrievijas kļūt par Latvijas nodokļu rezidentiem un veikt komercdarbību caur Latviju. Daļēji šo tendenci aktualizējusi nodokļu reforma (ja cilvēks vai viņa Latvijas uzņēmums iegulda ārzemēs, tad saņemtās dividendes vairumā gadījumu netiks apliktas ar nodokļiem Latvijā), bet otrs iemesls esot drošākas biznesa vides meklējumi, ko pastiprina strauji augošais to valstu pulks, kuras pievienojušās automatiskajai informācijas apmaiņai starp ieņēmumu dienestiem (līdz šim bija ap piecdesmit šādu valstu, šogad to skaits dubultosies, klāt nākot vēl apmēram piecdesmit valstīm).

Aktualitātes gaidāmas arī transfertcenu jomā. Jau līdz šim pastāvējuši gana stingri noteikumi, nosakot gadījumus, kad nepieciešama dokumentācija, kas pierāda, ka cena darījumos starp saistītām personām atbilst tirgus cenai. «Transfertcenas ir numur viens ieņēmumu dienestu auditu izvērtējams aspekts Polijā un citās valstīs. Es prognozēju, ka jaunajā Latvijas nodokļu sistēmā, kad uzņēmumu ienākuma nodoklis tiek maksāts tikai pie dividendu vai tām pielīdzināmo ienākumu izmaksas, transfertcenas kļūs par īpaši interesantu jautājumu arī Valsts ieņēmumu dienestam, jo tās var būt mehānisms, kā slēptā veidā izmaksāt dividendes. Tāpēc VID varētu skatīties, lai uzņēmumi, spēlējoties ar cenām, mērķīgi nepārsviestu peļņu no vienas valsts uz otru,» sacīja J. Taukačs. Turklāt, pamatojoties uz Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO jeb OECD) jaunajiem pretizvairšanās noteikumiem, jau izstrādāts likumprojekts grozījumiem likumā «Par nodokļiem un nodevām», kurā atrodamas vairākas jaunas, pārsteidzošas lietas. Piemēram, daļai uzņēmumu transfertcenu dokumentācija VID būs jāiesniedz automātiski — tāpat kā gada ienākumu deklarācija. Tāpat paredzēta prasība pārskatīt transfertcenu dokumentāciju vismaz reizi gadā, kas arī būtu pavisam jauna norma. Turklāt paredzēti ļoti bargi naudas sodi — no 1 līdz 1,5 procentiem no darījuma vērtības. Pusotra procenta sods plānots tikai par to vien, ka transfertcenu dokumentācija nav iesniegta, nemaz nerunājot par to, vai darījuma cenas atbilst tirgus cenām vai ne. Savukārt procenta sodu varēs piemērot, ja VID konstatēs būtiskus pārkāpumus iesniegtajā dokumentācijā, turklāt likumprojektā atstātas plašas interpretācijas iespējas par to, kas tad uzskatāmi par būtiskiem pārkāpumiem. Tas ir ļoti bīstami,» brīdināja J. Taukačs. Vēl jāatceras, ka pieņemtas arī jaunas OECD vadlīnijas, kas jāņem vērā visiem, kas gatavo transfertcenu dokumentāciju, piekoduināja jurists. ■